ŞU ÇILGIN TÜRKLER

Turgut Özakman tarafından yazılan ve ilk baskısı Bilgi Yayınevi tarafından Nisan 2005 tarihinde yayımlanan 747 sayfalık kitap 20. yüzyılın sömürgecilerine karşı bir ulusun verdiği onur mücadelesini anlatıyor. Bu topraklarda geçen, hiçbir satırı kurmaca taşımayan; tamamı Türk, Yunan, İngiliz devletleriyle uluslararası kurulların raporlarında, yerli/yabancı gazetelerde ve o günleri yaşamış insanların belleklerinde/anı kitaplarında belgelenen olaylar. Sadece belgelere atıfta bulunan dipnotlar kırk yedi sayfa sürüyor.

Değişik ve artarda gelen günleri ele alan ve 28.6.1914 - 1.4.1921 tarihleri arasındaki I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Mücadele'mizin ilk bölümünü *Başlangıç* adı altında özetleyen Eser, Yunan Büyük Taarruzu ve Büyük Türk Taarruzu başlıklı iki kitaptan oluşmaktadır. *1. Kitap;* 1.4.1921 - 9.7.1921 Eskişehir Kütahya Savaşına Hazırlık, 10.7.1921 - 24.7.1921 Kütahya - Eskişehir Savaşı, 25.7.1921 - 13.8.1921 Sakarya Savaşına Hazırlık, 14.8.1921 - 22.81921 Ankara'ya Yürüyüş ve 23.8.1921 - 13.9.1921 Sakarya Savaşı alt başlıklarını taşıyan 5 bölümden oluşmaktadır. Büyük Türk Taarruzu başlıklı *2.Kitap;* 14.9.1921 - 13.8.1922 Büyük Taarruza Hazırlık, 14.8.1922 - 25.8.1922 Afyon Güneyine Yürüyüş, 26.08.1922 - 18.9.1922 Büyük Taarruz alt başlıklarını taşıyan 3 bölümden oluşmaktadır.

Hemen tamamı belgelere ve anılara dayalı, Yunan Ordusu, Türk Ordusu, İngiltere Yönetimi, Yunanistan Yönetimi, İstanbul Yönetimi, Ankara Yönetimi, Bazı Türk İlleri ve Arazileri olarak özetlenebilecek ortamlarda geçen gerçek tarihi olayların arasına serpiştirilmiş, büyük çoğunluğu gerçek kişiler, çoğu kaydedilmiş ve aktarılmış gerçek konuşmalarla süslenmiş romanı, bu coğrafyayı,tarihi, bu Anadolu'yu bilmeyen yabancı bir göz okuduğunda yazar fazla abartmış diyebilir, yaşananlar öyle olağanüstüdür ki .

Şu Çılgın Türkler mutlaka okunması gereken bir kitap.

Bekir Sıtkı GÜRLER

BAŞLANGIÇ
(28 Haziran 1914 – 1 Nisan 1921)

I. Dünya savaşı sonunda Osmanlı beş cephede ağır yenilgiler alır ve 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros mütarekesi imzalanır. Bir çöküş ve çözülme dönemine giren Osmanlı gizli anlaşmalarla işgal edilir. 15 Mayıs 1919'da Yunan ordusu Ege'ye çıkartma yapar. Mustafa Kemal 9. Ordu Müfettişi sıfatıyla ve bölgede asayişi sağlama görevi ile 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkar. Daha sonra gelişen olaylar karşısında görevinden istifa ederek Erzurum ve Sivas kongrelerini düzenler. Milli mücadelenin adımları atılmaya başlanır. Misak-ı Milli mecliste kabul edilir. İşgal güçleri İstanbul'da yönetime el koyar.

23 Nisan 1920 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi açılır ve Mustafa Kemal başkanlığa seçilir. İstanbul Yönetimi, Sevr antlaşmasını kabul ve imza eder. Yunan ordusu Bursa'dan Eskişehir'e doğru taarruza geçer. 6 - 11 Ocak 1921 Birinci İnönü Savaşı'nda Yunanlılar püskürtülür. Uygulamasını zor olacağı anlaşılan Sevr Antlaşması'nın biraz yumuşatılması için toplanan Londra Konferansı için Londra'da bulunan Dışişleri Bakanı Bekir Sami Bey, Fransızlarla gizli bir antlaşma yaparak Ankara'ya gönderir. Bu antlaşma ile Güneydoğu'daki birliklerin üzerlerine kaydırılmasından korkan Yunan ordusu 23 Mart 1921 sabahı Eskişehir ve Afyona doğru iki koldan taarruza geçer ve Yunan ordusu 23 Martta Afyon'a girer. Oysa bu anlaşma Milli Ant'a aykırı olduğu gerekçesiyle TBMM tarafından ret edilecektir. Böylece Londra Konferansı sonuçlanmadan tarihe gömülür.

BİRİNCİ KİTAP – YUNAN BÜYÜK TAARRUZU

BİRİNCİ BÖLÜM – KÜTAHYA SAVAŞINA HAZIRLIK
(1 Nisan 1921 – 9 Temmuz 1921)

Batı cephesi komutanı İsmet Paşa sağ kanat birliklerini karşı taarruza geçireceğini Ankara'ya bildirir. Ankara, merakla cepheden gelecek haberi beklemektedir. İsmet Paşa ile irtibat kesilince Meclis'te bazılarına ümitsizlik çöker. Oysa savaş, İstanbul'daki savaş karşıtlarının, Yunanistan ve Londra'dakilerin beklentilerin, tahminlerinin aksine gelişmektedir. Batı cephesinde, savaşın İnönü kesimindeki bölümü Türkler'in üstünlüğü ile sona ermiştir. Sevinçli haber meclisi birbirine

katar. Ağlayanlar, bağıranlar sevinçle birbirine sarılmaktadır. Zafer haberi İstanbul'da da halkı sokaklara dökmeye yetmiştir, işgalciler şaşkındır. Haber Londra' da da bomba etkisi yapar, yenilen Yunan ordusu yakarak geri çekilmektedir.

II. İnönü zaferi sonunda Yunan ordusu ciddi kayıp vermiş çok ganimet bırakmıştı. İşgal altındaki İstanbul sevinçten titreyen binlerce kandille sessiz ama çok çarpıcı bir biçimde zaferi kutlamaktaydı. İngiltere durumu düzeltecek bir hamle yapmak zorundaydı ve ertesi sabah savaşın güneydeki ikinci bölümü başladı. Yunan kolordusu Dumlupınar'a çekilirken Türk ordusu 7 Nisan akşamı Afyona girdi. Birinci Yunan kolordusu kıskaca girmek üzereydi. Ancak Refet Paşa'nın kolorduyu yavaş hareket ettirmesi Yunan ordusuna taarruz için fırsat yarattı. Bu taarruz Türk tümenini geri çekilmeye zorlarken Yunan kolordusu Dumlupınar'a yerleşti.

Bu sıralarda Yunanistan'da yeni bir hükümet kurulmuş ve yeni planlar peşinde İstanbul'u işgal edip Türklere manevi darbe vurmayı düşlüyorlardı. Ancak olası bir Türk zaferinde zor duruma düşmek istemeyen İngiltere, Fransa ve İtalya'nın Türk – Yunan Savaşı'nda tarafsız kalacağını açıklaması Yunanistan'da moralleri bozarken Türk tarafı bunu temkinle karşıladı.

Saltanat koltuğu uğruna savaşın sürdürülmesine karşı çıkan İstanbul'un bu fikrini Ankara'ya ileten Bekir Sami Beyi sükunetle dinleyen Mustafa Kemal Paşa'nın " Kendilerini kurtarmak için geleceğini satanlar ilerde lanetle hatırlanacaklardır " sözü Türk ulusunun Misak-ı Milliye olan kararlığını bir kez daha vurguluyordu.

İstanbul'da işgalcilere karşı kurulan gizli örgütler Türk ordusunun ihtiyacı olan her türlü malzemeyi tedarik etmek ve cepheye ulaştırmak için akıl almaz yolar deniyor, bulaşıcı hastalık, kolera var söylentisi ile Selimiye kışlasının işgalci askerlerce boşaltılmasını sağlayıp burada bulunan her şeyi ne var ne yok Ankara'ya yolluyorlardı. Hayali cenaze törenleri düzenlenip taburlar içinde makineli tüfek naklediyorlardı. İstanbul'daki Türklerin bir bölümü işgalcilerle iyi geçinip, zevki sefa içinde yaşarken çoğunluk Ankara'yı destekliyordu. Çeşitli yollarla temin edilen telsizler, silahlar ve malzemeler motorlarla geceleri boğazdan Karadeniz'e çıkartılıp İnebolu'ya sevk ediliyordu. İstanbul'da eli silah tutan gençler, doktorlar, eczacılar, subaylar gizlice Anadolu'ya geçmek için İnebolu'ya ulaşmaya çalışıyorlardı. İnebolu tam bir koşuşturma içinde

idi. Gelen her gemiden yük çıkıyor, çıkan yükler kağnılarla Ankara'ya sevk ediliyordu. Kağnılarla birlikte orduya katılmak üzere gelenlerde Ankara'ya doğru yol alıyordu. Anadolu yoksuldu, çıplaktı, bakımsızdı ancak vatandı. Bu anlaşılmıştı.

Cephedeki hazırlıkları yerinde denetleyen Mustafa Kemal Paşa güney ve batı cephelerinin birleştirilmesi ve İsmet Paşanın batı cephesi komutanlığını üstlenmesi kararını verdi. Batı cephesi Sögüt'ten Sökeye kadar genişlemişti. Seferberlik ilan eden Yunanistan'a karşı eldeki imkanlar kazınarak cephe güçlendirilmeye çalışılıyordu.

İkinci İnönü Zaferi ve Yunan ordusunun Afyon'u boşaltıp güçlükle Dumlupınar'a çekilmesi İtalyanların cesaretini kırmıştı. Marmaris ve Antalya'dan çekilerek ganimetten pay almak umuduyla İstanbul'da beklemeye karar verdiler. Fransızlarda Çukurova'daki direniş karşısında zorlanmaya başlamışlardı. Ancak İngiliz Hükümeti Çanakkale ve İstanbul'u Türklere karşı kesin olarak savunmaya kararlıydı. Bunun için İngiliz, Fransız ve İtalyan birliklerini bir komuta altında birleştirmeye çalışıyorlardı.

Yunanistan Bakanlar Kurulu Türk ordusu daha da güçlenmeden taarruza geçilme kararını almıştı. Yunan Kralı ordusu ile birlikte olmak üzere İzmir'e hareket etme kararı ile heyecanlanan Yunan Parlamentosu toplantısına " Ankara'ya ""Ankara'ya" bağırtıları arasında son verdi.

Ankara ise boş durmuyor, İnebolu üzerinden malzeme sevkine hız verip cepheyi her geçen gün daha da güçlendiriyordu. En önemli sevk kapısı Yunan gemilerince bombalanıyor ancak bu durum halkın moralini bozmuyor , onlar gene canla başla çalışmaya devam ediyorlardı.

Kralın İzmir'e gelişi ve zafer mesajı İkinci İnönü yenilgisinin ezikliğini üzerinden atmış olan orduyu daha da canlandırmıştı. İzmir Alsancak Limanı'na sevk edilen araç, gereç ve silahlar bu sefer Türkleri kesin ezme fikrini daha da güçlendiriyordu. Taarruz hazırlıkları hızlandırılmıştı. İzmit'teki 11. Yunan Tümeni'ne Bursa yakınına çekilerek yürüyüşe geçecek olan ordunun sol gerisini güven altına alma talimatı verildi. 11. Tümenin çekilme hazırlıkları burada bulunan 17. Türk Tümenine taarruz fırsatı verdi ve 17. Tümen Sapanca'ya girdi.

Kesin zafere inanan ve savaş isteyen Yunanistan İngiltere tarafından getirilen arabuluculuk önerisini reddetti. Ordu mevcudu 200.000'ni geçmişti, askeri malzeme, top, ağır ve hafif makineli tüfek ile uçak bakımından Türklerden çok üstün durumdaydı. Ordu savaşa hazır ve zafere emindi. Türk ordusu kuşatılarak savaşı kabule zorlanacak ve yok edilecekti. Batı cephesinde Türk ordusu 55.000 asker ve sadece 160 toptan ibaretti. Eskişehir'deki cephe karargahında savaş planı, taarruz edecek güce kavuşana kadar stratejik savunmada kalma şeklinde belirlenmişti. Tarih 10 Temmuz 1921 idi ve Yunan Büyük Taarruzu başlıyordu.

İKİNCİ BÖLÜM – KÜTAHYA ESKİŞEHİR SAVAŞI
(10 Temmuz 1921 – 24 Temmuz 1921)

10 Temmuz 1921 pazar günü saat 04.00 de Yunan ordusu Söğüt – Afyon arasındaki 170 km uzunluğundaki Türk cephesine doğru beş kol halinde harekete geçti. Yunan ordusunun stratejik yayılmasına karşın Türk tümenleri cephe emrine uyarak geri çekildi ve 12. Yunan Tümeni Afyon'a girdi. Yunanlılar kuzeyde oyalama savaşı yapıyordu, asıl sonuç yeri Türk cephesinin güney kanadıydı. Savaş kesin safhaya girmişti.

15 Temmuz sabahı tümen süvari takımı ile Yumruçal kesimine hareket eden Yarbay Nazım, içeri sızan Yunan müfrezesinin ani ateşi ile şehit oldu. Bu haber İsmet Paşa'yı kedere boğdu. Komutanı ve komuta kurulu savaş dışı kalan 4. Tümen sarsılıyordu. 40. Alay saat 11 de Yumruçal'ı boşalttı ve dağınık bir şekilde çekilmeye başladı. Tüm cephede, Yumruçal'ın bir bölümü dışında, esas savunma hatları ayaktaydı ancak Yumruçal – Nasuhçal hattındaki birlikler cephenin yarılması üzerine geri çekilmeye başlamıştı. Yunan birinci kolordusu yarığı genişleterek, çekilen birliklerin yollarını kesmek üzere Türkmen Dağı'na ilerliyordu. Yarma derinleşmişti ve ordu tehlikedeydi. Kütahya'nın boşaltılmasına karar verildi. Cephesi yarılan Türk Ordusu çekilmeye çalışıyordu.

17 Temmuz 1921 günü Mustafa Kemal Paşa Eskişehir'e geldi. İsmet Paşa ve kurmaylarla yapılan toplantı sonucu orduyu korumak pahasına Sakarya nehrinin gerisine kadar çekilme kararı alındı. Çekilen Türk ordusu sınırlı başarılar elde ediyordu ancak bu durumu kurtarmaya yetmiyordu. Kaçaklar durmadan artıyor ordu eriyordu. Yunan

tümenlerinin batıdan Eskişehir'e yaklaşması üzerine buranında boşaltılmasına karar verildi. Uçaklar, ev, tüm malzeme Polatlıya taşınmaya başlandı. Herkes çok üzgündü ancak ordu yaşıyordu ve önemli olan buydu.

Eskişehir'in boşaltılması Ankara'da muhalif milletvekillerini harekete geçirmişti , her kafadan bir ses çıkıyordu . Ordunun Sakarya'nın doğusuna çekilmesi kararı onları daha da cesaretlendirdi, ancak Mustafa Kemal Paşa ümitliydi. Meclis kavgacıydı, sabırsızdı, gevezeydi ancak yurtsever bir meclisti.

Türk ordusunun tek bir birlik bile kaybetmeden erzaka, ambar ve cephanesiyle birlikte bir basamak geri çekilmesi ihtiyatlı Papulos'u ürküttü. Savaş durdu. Yunan büyük Taarruzu'nun 12 gün süren birinci evresi, kesin bir sonuca varmadan sona ermiş, Yunan ordusu havaya kılıç sallamıştı. Gerçeğin bu olmasına rağmen Yunanistan'da zafer havası estiriliyordu. Anadolu da ise moraller bozuktu. Milli ordunun karşısında olan muhalifler ümitlenmişlerdi. Ankara tarihten silinmek üzereydi.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM – SAKARYA SAVAŞINA HAZIRLIK
(25 Temmuz 1921 – 13 Ağustos 1921)

Polatlıya çekilen cephe karargahı Mustafa Kemal Paşa başkanlığında toplandı. Yeni kararlar alındı. Mevziler güçlendirilecek, eski askerler silah altına çağrılacaktı. Ordu düşmanla arayı 200 km açarak, yeni savaşa hazırlanmak için gereken zamanı kazanmıştı. Sakatlanan toplar, topçu dürbünleri, nişangahları, makineli tüfekler, tabancalar harıl harıl onarılmaya başlandı. Eldeki dört uçak uçabilecekleri umuduyla onarılmaya çalışılıyordu.

Sivas, Erzurum, Diyarbakır ve Trabzon gibi dağınık, merkezlerden toplanan silahlar, saman yığınlarının altına yüklenerek kağnılarla taşınıyordu. Şalvarlı, dolaklı köylü kadınları ta Sümerler zamanındaki gibi, gıcırtılı sesler çıkaran kağnılarını sürerek saatte ancak beş kilometre hızla, dağ tepe demeden yüzlerce kilometrelik yolları aşıyor, cepheye doğru ilerliyorlardı. Çoğu, emzikteki çocuklarını, sıkıca sırtlarına bağlamışlardı. Top mermilerini, halat kulplu cephane sandıklarını, kucaklarında taşıyarak arabalara yükleyip indiriyor, iki omuzlarına birer gülle yüklüyor, çok kez tapaları bozulmasın ya da

ıslanmasın diye, çocuklarını açıkta bırakmayı bile göze alarak, üzerlerini örtüyle kapatıyorlardı. Tekerleklerin kırılıp kağnının yolda kaldığı da oluyordu. O zaman kadınlar, içindekileri sırtlarına yüklenip kilometrelerce taşıyorlardı. Evlerinde kalanlar at, hayvan ve araçlara el konmuş olmasına bakmadan, çapa çapalıyor, tohum ekiyor, ekin biçiyor, orduya yiyecek yetiştiriyorlardı. Saban demirlerinden kılıç yapılıyordu. Ankara'daki demiryolları atölyesi süngü ve hançer fabrikası haline sokulmuştu. Yurdun en ücra köşelerinden bile orduya asker toplanıyordu. Halk, minarelerden askere yazılmaya çağrılıyordu. Adana bölgesinden, Doğu illerinden, Karadeniz' den ve daha başka uzak yerlerden takviyeler getiriliyordu.

Türklerin, kendilerini bekleyen önemli savaşa hazırlanmak için ancak üç hafta kadar vakitleri vardı. Ankara, bu haftaları endişe içinde geçirdi. Sivillerin morali adamakıllı çökmüştü. Varlıklı eşraf ve tüccarlar, yanlarına ailelerini ve servetlerini alarak Kayseri'ye göç etmişti. Daha başka kimseler de göç hazırlığına girişti, hatta resmi görevi olanlar bile. Şehir, asker kaçaklarıyla, boş gezenlerle dolmuştu. Yunanlıların çok yakına geldikleri söyleniyordu; kimsede güven kalmamıştı.

TBMM 2 Ağustos 1921 de gizli oturumla toplandı. Muhalif milletvekilleri Mustafa Kemal Paşa'yı Ankara'dan uzaklaştırarak etkisini azaltmak ve daha rahat hareket etme düşüncesi ile ordunun başına Mustafa Kemal Paşa'nın geçmesini önerdiler. Üstelik bu öneriyi destekleyenlerin sayısı artıyordu. 4 Ağustos, perşembe günü meclis gizli oturumda durumu görüşmeye devam etti. Mustafa Kemal bu oturumda yaptığı konuşmada, başkomutanlığı kabul ettiğini ancak hızlı hareket için meclisin yetkilerini 3 ay süreyle kullanmak istediğini söyledi. Meclis uzun tartışmalardan sonra bunu kabul etti. Muhaliflerin beklentilerinin tersine Mustafa Kemal Paşa daha güçlü hale gelmişti. Başkomutan orduya ve millete bir beyanname yayımlayarak göreve başladığını bildirdi.

Üç ay süreyle Başkomutan seçilen ve Meclis'in yetkilerini kullanması kabul edilen Mustafa Kemal, milletin maddi kaynaklarını savaşın emrine verebilmek için çıkardığı 10 maddelik Tekalif-i Milliye (Milli Yükümlülük) emirlerini 7 Ağustos'ta yayımladı. İşte bu "topyekun harp"ti. Millet her şeyini seferber ediyordu. Ordu kuruluyor ve geliştiriliyordu. Bir Millet, varlığı ve hürriyeti için her şeyini ortaya koyuyordu. Hazırlıklar hızlandırılmış, herkes imkanı ölçüsünde bu seferberliğe katkıda bulunuyordu. Orduya katılmak isteyenler kısa eğitimlerini takiben cepheye gönderiliyordu.

Mustafa Kemal, Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa ile birlikte cepheye hareket etti. Karargahını Ankara'nın seksen kilometre kadar güneybatısında, demiryolu üzerindeki Polatlı'da kurmuştu. Buraya varınca, atıyla, çevreye hakim bir tepe olan Karadağ'a çıktı; attan inerek düşmanın izlemesi muhtemel olan hücum yönünü görmek istedi. Tekrar atına binerken bir sigara yaktı. Hayvan, kibritin alevinden ürkerek geri tepince, Mustafa Kemal şiddetle yere düştü. Kaburga kemiklerinden biri kırılmıştı; bir an için, ciğerlerini sıkıştırarak, nefes almasına ve konuşmasına engel oldu. Yanındaki doktor, kendisini ciddi şekilde uyardı: “Devam ederseniz hayatınız tehlikeye girer!' Mustafa Kemal: “Savaş bitsin, o zaman iyileşirim.” diye yanıt verdi.

Yunan ordusu da yeniden düzenlenmiş, üç kolordu halinde örgütlenmişti. Cephesi batıya dönük mevzilenmiş Türk ordusuna vurucu darbeyi vurmak için planlar tamamlanmıştı. 9. Yunan Tümeni Afyon’dan Emirdağ’a doğru yürüyüşe geçti. Savaş, ordu daha gerekli düzeye ulaşamadan kapıyı çalmıştı.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM – ANKARAYA YÜRÜYÜŞ
(14 Ağustos 1921 – 22 Ağustos 1921)

14 Ağustos 1921 pazar günü Yunan Ordusu , üç dolgun kolordusu ile harekete geçmişti. Yunan Büyük Taarruzu’nun ikinci evresi başlamıştı. Büyük bir neşeyle başlayan yürüyüş ani gelişen baskınlar nedeniyle kesintiye uğruyor, bilinmeyen bir coğrafyada yürüdükçe sorunlar çoğalıyordu. Su temini en büyük sorundu. Buna rağmen ordu günlük hedeflere ulaşıyordu. Türk artçı birlikleri Yunan birlikleriyle ya dövüşerek, ya göz temasını koruyarak geri çekiliyorlardı.

Cephe gerisinde kalmış akıncıların görevi telgraf ve telefon hatlarını kesmek, demiryolunu bozmak, köprüleri atmak, pusu kurmak, baskın vermek, ikmal yollarını vurup haber toplamaktı. Bu faaliyet Yunan ilerleyişini oldukça yavaşlatıyor moralleri bozuyordu. Ancak yine de yönü batıya dönük Türk ordusuna karşı Yunan ordusu Sakarya’nın güneyine geçip de Türk cephesine doğru taarruza başladığı zaman güney kanadını güçlendirme zamanı bulamayan Türk ordusu yenilecek ve cephe yarılmış olacaktı. Türkiye heyecanla bu yürüyüşü takip ediyor, olası bir mağlubiyet içleri kan ağlatıyordu.

Baskın verme hülyası ile yürüyüşün uzatılması Türk ordusuna gerekli hazırlıkların tamamlanması için büyük fırsat vermişti. Bir Türk birliği Emirdağı basmış, fırınları ve tüm yiyecek stoklarını yakmıştı. Türkler yenilgiden bu yana geçen kısacık süre içerisinde Sakarya'nın doğusunda 20 den fazla tümen toplamayı başarmıştı. Türk ordusu sol kanadını Mangal Dağı'na kadar uzatarak baskın hayalini boşa çıkarmıştı. Bunun üzerine plan ortadan yarma ve Türk sol kanadından kuşatma şeklinde değiştirildi. Savaş zamanı gelmişti. İsmet Paşa ordularına " bulunulan mevzileri kesin olarak savunma " emrini verdi.

BEŞİNCİ BÖLÜM – SAKARYA SAVAŞI
(23 Ağustos 1921 – 13 Eylül 1921)

23 Ağustos 1921 salı günü Sakarya savaşı başladı. Önce yoğun bir topçu atışı ardından güney batıdan Mangal Dağı'na saldırı başladı. Türk cephesini yarma planı için dağın alınması çok önemliydi. Mangal Dağı'nı destelemek gerekiyordu. İki saat mesafedeki Muhafız Taburu yetişip dağın doruğuna yerleşmişti. 5. Tümen güçlükle direnirken düşmanın sürekli takviye aldığını gören Selahattin Adil Bey cephe komutanlığından izin istemeden dağın boşaltılmasını emretti ve dağ 24 Ağustos sabahı boşaltıldı. Öte yandan Yunan 7. Tümeni gece gizlice Sakarya'nın doğusuna geçmişti. Bu iki gelişme cephe karargahına bomba gibi düştü. Zaman zaman, taktik icabı, askerlik bilimine uygun olarak, geri çekilmeler de yapılıyordu. Hatta gereğinde Ankara bile boşaltılabilecekti. Ancak Başkomutan gereksiz ve çarpışılmadan geri çekilmeleri affetmiyordu. 5. Tümen komutanı görevden alındı. Dağı geri almak için yapılan taarruz başarılı olamadı.

İkinci önemli mevki Türbe Tepe'ydi ve ne pahasına olursa olsun savunulmalıydı. Türbe Tepe'ye doğru yoğun bir bombardıman başladı. İki saatlik top atışından sonra Türbe Tepeye Yunan taarruzu başladı. Sayı üstünlüğü nedeniyle Türbe tepe terk edildi. Cephenin yarılma olasılığı belirmişti. Açılan bu boşluğa yönelen bir Yunan tümeni 7. Kafkas tümeninin kahramanca mücadelesi ile durduruldu. Türbe tepe geri alındı. Savaşın 4. günü olan 26 Ağustos günü Yunan ordusu tüm cephede taarruza geçti. Türk direnişi, çok sertti. Mustafa Kemal'in emri altındaki cephe aşağı yukarı yüz kilometre uzunluktaydı. Savaşın kritik bir döneminde, kullanılacak taktiği, subaylara şöyle bildirmişti:

"Hattı müdafaa (savunma hattı) yoktur, sathı müdafaa (savunma alanı) vardır. O satıh, bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı, vatandaşın kanıyla ıslanmadıkça terk olunmaz. Onun için küçük, büyük her birlik,

bulunduğu mevziden atılabilir. Fakat küçük, büyük her birlik, ilk durabildiği noktada, tekrar düşmana karşı cephe kurup savaşmaya devam eder. Yanındaki birliğin çekilme zorunda olduğunu gören birlikler, ona uymaz. Bulunduğu mevzide sonuna kadar sebat ve mukavemete mecburdur !”

Yunan taarruzu gece yarısından sonra yavaşladı ve savaş durdu. Alınan sonuçlara rağmen kayıplar çok fazlaydı. Türk ordusu adım adım çekilerek büyük kayıplar verdiriyordu. Sorunlar giderek artıyordu ve bu sorunları ancak zafer sona erdirebilirdi. Papulas taarruza devam emrini verdi.

Savaşın 5. günü 27 ağustos çok zorlu ve kanlı bir şekilde başladı. Cephenin sol ucundaki Güzelcekale'nin yüksek tepeleri Yunanlıların eline geçti. Türkler, sert bir savunma yaparak adım adım çekiliyordu. Türbe tepenin ele geçirildiği haberi Uzunbey’deki Yunan karargahına ulaştığında yaşanan sevinç Türk süvarilerinin baskını ile bozuldu. Karargahı koruyan taburun yarısı kılıçtan geçirildi. Ordusu zafere yürürken komutanı esir düşmek üzereydi. Süvariler kesin darbeyi vurmak için hazırlanırken cepheden sol kanada yardım emri gelince saldırı durduruldu. Papulas son anda kurtulmuştu. Savaş tüm şiddeti ile sürüyor, Mustafa Kemal'in savunma hatları, kısım kısım kırılıyordu. Fakat kırılan her kısım, en yakın bir mesafede yeniden tesis ettiriliyordu. Böylece Yunanlılar, her ne kadar toprak kazanıyorlarsa da, ilerlemeleri gayet yavaş oluyordu. On günlük bir savaş sonunda, topu topu on beş kilometrelik yer kazanmışlardı. Papulas'ın hücumda, Mustafa Kemal'in savunmada uyguladığı ilkeleri uygulamasına olanak yoktu. Türk hatlarında bir gedik açabilen bir Yunan birliği, durup komşu birliklerin de aynı hatta varmalarını bekliyor, bu da Türklere takviye alıp toparlanmak için vakit kazandırıyordu.

Ancak Türklerin durumu yine de tehlikeliydi. Yunanlılar saldırıyı, merkeze doğru yöneltmişken, bir kere daha sola doğru kaydırdılar. Hala Türk ordusunu yandan çevirip Ankara'ya doğru yürümeye uğraşıyorlardı. Bu cephede bazı ilerlemeler kaydederek Türkleri mevzilerinden çekilmek zorunda bıraktılar. Türk Cephesi, şimdi kendi mihveri üzerinde dönmüştü. Artık kuzeyden güneye değil, doğudan batıya uzanıyordu. Öyle ki, doğu ucundaki Yunan kuvvetleri, Ankara'ya, batı ucundaki Türklerden daha yakındılar. Savunmanın başarısı ve dolayısıyla Ankara'nın korunması, Çal Dağ'ın elde tutulmasına bağlıydı. Türklerin esaslı iki savunma mevzii arasında, üç yüz metre yükseklikteki bu geniş

ve uzun silsile, Ankara'ya ulaşan tren yoluna ve bütün savaş alanına hakim durumda bulunuyordu. Bir sürüngenin sırt kemikleri gibi girintili çıkıntılı olan Çal Dağ, üzerinde gizlenilmesi ve savunulması güç olan bir yerdi. Mustafa Kemal: “Çal Dağ'ı almadıkları sürece korkulacak bir şey yok!” diyordu. “Ancak, alacak olurlarsa, çok dikkatli davranmamız gerekecek. Çünkü kolayca Haymana'yı işgal edebilir ve bizi kapana kıstırabilirler!” Ankara'dakiler; Çal Dağ düşse de onun arkasında daha bir sürü tepe bulunduğunu düşünerek, kendilerini avutabiliyorlardı. İçlerinden biri: “Biz her tepede bu kadar ölü verdirdikten sonra, düşman buraya gelinceye kadar elinde bir avuç asker kalır. Onları da sopa ile döveriz!” demişti. Ama cephede herkes, durumun çok nazik olduğunu biliyordu.

Yunan ordusu 2 Eylül sabahı Çal dağı ve Haymanadaki Türk mevzilerine saldırıya geçti. Türkler çetin savunma yapmaktaydı ve Haymanaya geçit bulamadılar ancak direnç çok zayıflamıştı ve saldırı karşısında fazla dayanamadılar ve 2. Yunan tümeni Çal dağını işgal etti. Korkulan olmuş cephe yarılmıştı. Ancak cephe 300 metre geride yeniden kurulmuş ve düşman tümeni Çal’da durmuştu.

Churchill'in özetlediği gibi, “Yunanlılar, kendilerini öyle bir siyasi ve askeri duruma sokmuşlardı ki burada nihai zaferden başka her şey bir yenilgi demekti. Türkler içinse, nihai yenilgiden başka her şey bir zafer sayılabilirdi. Türklerin başındaki savaşçı başbuğ, bu durumun hiçbir yönünü gözünden kaçırmıyordu.”

Çal Dağı düşmüş ancak Türk ordusu ikiye bölünüp dağılmamıştı. Papulas yenilgiyi kabul etmişti. Orduyu dinlendirmeye ve orduyu Sakarya’nın batısına geçirmek için hükümetten izin istemeye karar verdi. 12. günün sonunda Yunan ordusu savunmaya çekilmiş Papulas fikren yenilmişti. Ordunun üçte birinden çoğu kaybedilmişti.

Türk ordusu rahatlamıştı. Birlikler durgunluktan yararlanıp eksiklerini gidermeye baktılar. Yunan 3. Kolordusu yaptığı taarruzdan sonuç alamadı, Papulas boşuna kayıp verilmemesi için taarruzları durdurdu. Yunan ordusunun hareketsiz kalması ve çekilme hazırlıkları yapması üzerine Mustafa Kemal Paşa taarruz için ön hazırlık yapılmasını emretti. Hala Türk ordusundan daha güçlü olan Yunan ordusuna öldürücü darbe vurmak için taarruzun baskın özelliği taşıması çok önemliydi. Üç tümen ve ağır toplar , karanlık basar basmaz kuzeye doğru yürüyüşe geçti. Taarruz sırası artık Türk ordusundaydı. Taarruz sonucu

Dua tepe ele geçirilmiş , süvariler Mangal dağını geri almışlardı. Yunan kolordusuna cepheyi daraltmak ve savunmayı yoğunlaştırmak için batıya hareket emri verildi. Gece karanlığında bunu başardılar. Papulas orduya Sakaryanın batısına çekilme emrini verdi. Mustafa Kemal Paşa çekilişi bozmak için taarruz emri verdi , Üç gün devam eden taarruz sonucu Yunan ordusu ciddi kayıplar vererek Sakaryanın batısına çekildi. Yunan taarruzu yenilgi ile sona ermişti. Haber tüm yurtta sevinçle karşılandı. İstanbulda gazeteler Yunan bozgunu , Türk zaferi başlıklarıyla yayımlandılar.

İKİNCİ KİTAP – BÜYÜK TÜRK TAARRUZU

BİRİNCİ BÖLÜM – BÜYÜK TAARRUZA HAZIRLIK
(14 Eylül 1921 – 13 Ağustos 1922)

Türk birlikleri Yunan ordusunun sağ ve sol kanat açıklarından ilerliyor ve Yunan ordusunu iki yandan sarıyordu. Papulas orduya Eskişehir – Afyon hattına çekilme emrini verdi. Mustafa Kemal Paşa TBMM de yaptığı bir konuşmasını “Ordumuz, vatanımızda tek bir düşman eri bırakmayıncaya kadar takip ve taarruza devam edecektir. “ diyerek tamamladı. Son başlamıştı.

Yunan ordusu batıya doğru, her hareketi durdurun emrine karşılık , telaş içinde çekiliyordu. Türkiye’ye gelme ve idareyi ele alma hülyası kuran Enver Paşa’nın bu hülyası sona ermişti. Onlar kaybetmiş Türkiye kazanmıştı.

Yunan ordusunun çekilişi sürerken Türk ordusu takipte idi. Türk zaferi yurtta olduğu kadar Afrika ve Asyada’ki mazlum ülkelerde de sevince yol açmıştı.

Londra’da Yunan – İngiliz görüşmeleri sürerken Fransızlarla yapılan görüşmeler sonucunda güney cephesi kapanarak Hatay dışında Türkiye – Suriye sınırı kesinleşmişti. Galipler cephesi yarılmıştı. Türk ordusu Yunan ordusuna son darbeyi vurmak için taarruz hazırlıklarını hızlandırmıştı. Birinci ordu karargahı Çaya, İkinci ordu karargahı Bolvadine yerleşti. Taarruz eğitimine ağırlık verilmeye başlandı. Tüm

hazırlıklar gizlilik ve sessizlik içinde yürütülüyordu. Yunan ordusu ise Afyon çevresini güçlendirmeye çalışıyordu.

13 Ekim Kars Konferansı ile Doğu sınırı kesinleştirildi. 5 Ocak 1922'de Türk Birliği Adana'ya girdi. İngiltere Türk – Fransız antlaşmasının feshi için çok uğraştı ancak başarılı olamadı. İngiltere Misak-ı Milli'yi, Türkiye'nin tam bağımsızlığını kabul etmeye yanaşmıyordu. Ankara'nın mücadeleyi sonuna kadar götüreceğine inanmıyorlardı.

İngiliz, Fransız ve İtalyan Dışişleri Türk ve Yunanlılara 3 ay süreli mütareke önerisinde bulunmuş ve barış şartlarını görüşmeye başlamışlardı. Barış önerisine göre Edirne, Kırklareli ve Gelibolu Yunanistan'a veriliyordu. Boğazların Anadolu kıyıları silahsızlandırılacak, Türk ordusu 85.000 kişiyle sınırlandırılacaktı. Anlaşma olursa Yunanlılar Anadolu'yu boşaltacaklardı. Bakanlar Kurulu mütareke ve barış şartlarını kabul ettiğini ancak barış görüşmeleri beklenmeden Yunanlıların Anadolu'yu boşaltmasını istiyordu. Mustafa Kemal paşa stratejik bir adım atmış ve karşı tarafı mat etmişti. Türk tarafının şartı kabul edilmedi. Böylece Türk tarafı savaş isteyen ülke suçlamasını bertaraf etmiş oldu.

Bir yandan bu gelişmeler olurken diğer yandan taarruz hazırlıklarına devam ediliyordu. Gerekli mühimmatın gelmemesi üzerine bahar taarruzundan vazgeçildi. Bu durum muhalifleri yine hareketlendirdi. Mustafa Kemal'in başkomutanlığı sürdürebilmek için taarruz edeceğim diyerek oyalama yaptığı söylenmeye başladı. Başkomutanlık süresinin uzatma görüşmelerinde tartışmalar şiddetlendi ve muhalifler Mustafa Kemal'in başkomutanlığına ilişkin yasanın düştüğünü her yere duyurdular. Ertesi gün yapılacak oylamada da aynı sonucun çıkacağına inanıyorlardı.

Mustafa Kemal mecliste gizli oturum istedi ve dünkü görüşmelere hastalığı nedeniyle katılamadığını ancak söylenenlerden haberdar olduğunu belirterek konuşmasını "Düşman karşısında orduyu başsız bırakamayacağını ve bırakmayacağını." söyleyerek tamamladı ve yapılan oylama sonucu yasa kabul edildi.

Yunan parlamentosu mütareke şartlarına ve bu şartları hükümetin kabul etmesine büyük tepki gösterdi. İzmir geri verilmezdi. Yeni hükümet kuruldu. Genel Kurmay başkanı değişti, Papulas istifa etti.

Taarruz hazırlıkları tamamlanmak üzereydi. Ancak taarruz planı üzerinde uzlaşma sağlanamıyor Yakup Şevki Paşa planı çok tehlikeli buluyor ve taarruzdan vazgeçilmesini öneriyordu. Ancak Mustafa Kemal Paşa kararlıydı ve plan benimsendi. Bakanlar Kurulu taarruza geçilmesini onayladı. Meclise taarruz başladıktan sonra haber verilmesi kararlaştırıldı. İsmet Paşa 13 Ağustos 1922 de Afyon'a doğru yürüyüş emrini verdi.

İKİNCİ BÖLÜM – AFYON GÜNEYİNE YÜRÜYÜŞ
(14 Ağustos 1922 – 25 Ağustos 1922)

Dört kolordunun Afyon'un güneyine kaydırılmasına başlandı. Mustafa Kemal Paşa 17 Ağustos'ta Ankara'dan ayrıldı ancak hükümet Paşanın Ankara'da olduğu izlenimi verecekti. Yunan cephesi yarılıp Sincanlı ovasına inilecek, Yunan kolordusunun İzmir ile bağlantısı kesilerek birkaç gün içinde çevrilip imha edilecekti. 26 Ağustos cumartesi sabahı ordulara taarruz emri verildi. "Ordular İlk hedefiniz Akdeniz!dir İleri" .

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM – BÜYÜK TAARRUZ
(26 Ağustos 1922 – 18 Eylül 1922)

26 Ağustos 1922 de sabah 5'te topçu ateşiyle Türk taarruzu başladı. Tahrip ateşi ardından imha ateşi neticesinde açılan gediklerden Türk askerleri Yunan siperlerine büyük bir hızla daldılar. Asıl taarruz yeri Afyonun güneyiydi. Türk ordusunun taarruza geçtiği haberi, birkaç muhalif dışında bayram havası estirmeye yetmişti. Türk süvari kolordusu cephe gerisine sızmıştı. Yunan savunma sistemi çökmüş ve cephe yarılmıştı. Afyon müstahkem mevkii 36 saat dayanabilmişti. Düşman Afyonu terk ediyordu. 8. Tümen Afyona girdi. 23. Tümen iki Yunan kolordusunun arasına girerek birleşmelerini engelledi. Yunan ordusu bozulmuş, dağılmış bir halde Kızıltaş mevkisi yönüne kaçıyordu. Önleri kesilen düşman ordusu çok kayıplar vererek dağıldı. Yunan ordusu ezilmişti. Türk ordusu büyük bir zafer kazanmıştı. İlk Türk birliği Uşak' a girdi.

Bu zafer yalnız İngilizleri değil padişahı ve İstanbul hükümetini de çok sarsmıştı. Bu zaferin ülkede yepyeni bir dönem açacağı belliydi. 9 Eylülde süvari kolordusu iki koldan İzmir'e yürüyordu. Ordunun İzmir'e girdiği haberi yurtta büyük sevinç yaratmıştı. Mustafa Kemal Paşa 10 Eylül 1922'de İzmir'e geldi. Ordulara Çanakkale'ye

yürüme emri verildi. Ateş açılmayacak ilk ateşin karşı tarafça açılması beklenecekti.

İngiltere Türkler Avrupa'ya adım atmadan onları barış masasına oturtmaya kararlı idi, Askerlere Türkler tarafsız bölge sınırını aşarsa ateş açma emri verildi. Ordu tarafsız bölge sınırında durdu. tam bir sinir harbi yaşanıyordu. Fransa ve İtalya'nın askerlerini çekmesi İngiltere'yi yalnız bırakmıştı, savaş isteyen ülke görünmek istemediler ve barış görüşmelerinin Mudanya'da yapılmasına karar verildi. 11 Ekim'de Mudanya Anlaşması imzalandı.

30 Kasım 1922'de Yunan ordusu doğu Trakya'dan çekildi. 20 Kasım 1922 de barış görüşmeleri Lozan'da başladı. 24 Temmuz 1923 de Lozan Barış Antlaşması imzalandı. 2 Ekim 1923'de İngiliz , Fransız ve İtalyan işgal kuvvetleri İstanbul'dan ayrıldılar.

19 Mayıs 1919'da başlayan, çok önceden planlanan ve hazırlıklarına girişilen ulusal direniş, yokluklara rağmen başarıyla bitirildi. 1919 yılı direnişin şekillenmesiyle, 1920 yılı ulusal gayretlerin düzene girmesiyle, 1921 yılı son darbeye hazırlık savaşlarıyla, 1922 yılı da bu son darbe için hazırlıklar ve kesin zaferle sona erdi. 1923 yılı ise yeni devletin uluslar arası ve ulusal planda şekillenmesi ile sürdü. Lozan Konferansı ve Anlaşması peşinden ismi konulmamış bir yönetimin isimlendirilmesi geldi, Cumhuriyetimiz ilan edildi.

İşte Turgut Özakman bu romanda Türk Kurtuluş Savaşının hikayesini anlatıyor bize. Onun elli küsur yıllık emeğinin sonucunda ortaya çıkan bu muhteşem eserden bir kaç sayfada bahsedip geçmek mümkün değil elbette. Burada ele alınamayan daha pek çok ilginç olay, gururlandırıcı sahne ve inanılmaz başka olaylar var. Bunların öğrenilebilmesi içinde kitabın tamamının okunması lazım. Bu kitabı okuyun ve mutlaka okutturun.